

Tallinna linnamööbli kasutuse analüüs ja ettepanekud

iseasi

Martin Pärn
Pent Talvet

Sisukord

Lühikokkuvõte ja ettepanekud	3	Mis iseloomustab kehva mööblit?	16
Tänane olukord	3	Vastupidav vs. robustne	17
Ettepanekud	3	3. Linnamööbli kasutuse reeglistik	18
1. Välimööbli kasutusest üldiselt	5	Hankimine	18
2. Linnamööbli disainipõhimõtted	6	Tallinna oma mööbel	19
Tallinn täna	6	Millist mööblit kuhu valida?	24
Ajalugu	6	Erilahendused	25
Stiil: soliidsus, vaoshoitus, tõsiseltvõetavus.	9	Liiklemist reguleeriv mööbel	26
Värv	10	Pollarite ja piirete erinevad funktsioonid	27
Linnamööbli tüübid	12	4. Linnamööbel ja tüüpkooslused	28
Eesti kliimasse sobivad materjalid	13	Paigaldamise kontrollnimekiri	28
Kvaliteedinõuded	14	Tüüpkooslused ja nende vahemaad	29
Hooldus	16		

Lühikokkuvõte ja ettepanekud

Tänane olukord

- Tallinna linnamööbli kasutus täna on juhuslik ja kirju, mööbli valik pärineb erinevatest ajastutest ja on ebaühtlase kvaliteedi tasemega ega loo seega ühtselt tajutavat tervikut.
- Arusaamine linnamööbli rollist ja kasutusest ruumis on üsna kitsas, piirdudes tihti sihitult paigutatud pinkide ja prügikastidega.
- Linnas on terveid linnaosaid, kus praktiliselt tänavainventar puudub. Siia kuuluvad nii eramu rajoonid, puitlinnaosad kui näiteks Lasnamäe mikrorajoonid.
- Linnamööbli hankimine on linnaosade põhine. Pikemal ajaskaalal puudub järjepidevus ja eesmärgipärasus. Hangetest paistab läbi kampaanialikkus. Seeasemel, et ehitada välja üks koht, pihustatakse terve linnaosa üle üksikute, imelikes kohtades asetsevate "alasti" asetatud pinkidega. Sellise tegevuse tulemuseks on kummalised komplektid sarnase käsitlusega kuid erinevatest ja eri ajastutest (ja kulumisastmega) pärit toodetest või välja ehitamata pinnasele kohatult robustselt paigaldatud toodetest (n. Sõpruse pst).
- Positiivsete näidetena toome välja Stroomi ranna ja Rocca al Marese viiva kergliiklustee ala väljaehitamise.

Ettepanekud

- Linnamööbli ühtse mõiste alla kuulub kogu linnaruumi kujundav inventuur: istemööbel, prügikastid, piirded ja piirajad, infoviidad, kuulutuste tulbad ja tahvlid, bussipeatused ja (jalakäijate) tänavavalgustus. Neid elemente tuleks käsitleda ühendavas ja teineteist toetavas võtmes. Käesolev analüüs keskendub istemööbli rollile linnaruumi loomises.
- Mööblit ei saa käsitleda ega hankida eraldi linnaruumi loomisest. Iga mööblikomplekti paigutus peaks sisaldama terviklikku, koha kesket ruumi loomet. Sellise lähenemise toeks pakume välja checklisti, mis aitab ametnikul iga üksiku koha parim kasutus ja ehitusviis läbi mõelda ja planeerida.
- Tallinnal ei ole vaja ühte oma pinki. Samuti ei tohiks lähtuda mööbli tüübi ja stiili valikul linnaosade haldusjaotusest. Valik eriilmelisi kvaliteetseid tooteid tagab huvitava ja funktsionaalse linnaruumi loomise.

- Tüüp mööbli lahendusi tuleks kasutada linnaruumi läbivalt. Teeme ettepaneku lähtuda mööbli lahenduste valikul kahest aspektist:

1) linnaosa miljöö – kaasaegne city, ajalooline- ja puitasum, kivilinn ja kaubanduspiirkond, eramu rajoonid ja aedlinn

- kaasaegses keskkonnas on tänapäevane, õhuliselt ja askeetlikult mõjuv tahuline kerge mööbel;

- ajaloolistes puitasumites ja rohealadel loodusele lähedasem, lihtsakoelisem ja vormilt pehmem;

- kivistes mikrorajoonides modernselt selge, puhaste pindade ja selgete vaadetega, tugeva aga mitte raskekoeline;

- eramu rajoonides kodusem ja intiimsemalt mõjuv.

2) kulgemistee tempo – magistraal, kiire, aeglane, seisev. Tempo järgi saab määratleda mööblikomplekti koosseisu, funktsiooni ja paigalduse tihedust.

- tiheda liiklusega magistraali ääres pink pausiks või ootamiseks bussipeatustes ja ootealadel;

- kergliiklustee mitmekesise sagina ääres kohad puhkamiseks, võimalusel pesades ja teest kõrval 200 – 300 m tagant;

- jalakäijate kulgemise ja jalutamise teed ja tänavad, kus mööbli valik võiks olla mitmekesine ja kutsuda erineval moel aega viitma; koht ise määrab puhkekoha asupaiga.

- vahealad ja väljakud, kus inimesed suhtlevad, naudivad olemist ja värsket õhku, mitmekesised ja erinevate funktsioonidega mööbli kooslused.

- Linnaruumi rikkuse tagavad erilahendused. Parkide, väljakute ja peatäna(te) terviklik väljaehitamine peab jääma arhitektide ja maastikuarhitektide pärusmaaks. Tugeva identiteediga kohad, nagu vanalinn, vajavad alati eraldi lähenemist.
- Linnaruumis mööblit ühendavaks elemendiks võiks olla Tallinna oma värv. Pakume välja soliidse ja sügava sinakashalli tooni, mis esitab linna kui põhjamaist mereväravat.
- Ajalooliste kihistuste väljatoomine avalikus ruumis on tervitatav kõikides linnaosades. Pinkide renoveerimine, puitosade vahetamine ja värvimine on eriti sobiv lahendus ajaloolisemasse linnaruumi (n. puitasumites).

- Tallinn peab seisma oma stiili eest. Linnamööbel olgu soliidne, napilt elegantne, põhjamaine, ilma liigse jutustuse ja vigurdusteta. Stiili hoidmiseks peaks olema koostatud professionaalne valikukomisjon, kus arhitektidel ja disaineritel on kaalukas roll.
- Mööbli kestvuse ajas tagab toote kvaliteet, st materjalide valik ja regulaarne hooldus, mis võiks olla juba osa hanke tingimustest.
- Tallinna linnamööbli hulgas ärgu olgu kohta ebakvaliteetsetel toodetel ega piraattoodetel, mis edastavad oma soovimatut sõnumit veel aastakümneid peale otsuste langetamist.
- Hetke mood, paigaldada inimestele mälestuspinke, tuleks üle mõelda. Üksik, eraldiseisev ja esiletoodav lahendus võiks olla pigem arhitektuurne või skulpturaalne teos, kui sildikesega seeriatoode.

1. Välimööbli kasutusest üldiselt

Linnamööbli eesmärk on teha linnaruum sõbralikumaks, mõnusamaks ja mitmekülgsemalt kasutatavaks nii linna elanikele kui külalistele. Linnamööbel peab tagama meeldiva ja mugava väljas viibimise, suunama inimesi enam avalikku ruumi kasutama, toetama seeläbi tervislikumaid eluviise ja sotsiaalset läbikäimist.

Linnamööbli mõiste alla mahuvad kõik elemendid, mis linnaruumis meie käitumist suunavad ja toetavad, ulatudes harjumuspärasest pingist ja prügikastist laternapostide, piirete, suunaviitade ja majanumbriteni.

Lisaks võimaldab linnamööbel linnale (nii nagu kodumööbel kodule) anda äratuntava esteetilise näo – luua linnale oma identiteet.

Täna Tallinnas läbivat mõttelaadi linnamööbli teadlikul kasutamisel ei ole. Iga linnaosa hangib linnamööbli oma äranägemise järgi ja enamasti on avaliku ruumi mööbliga tegeletud objekti kaupa – näiteks pargi, promenaadi või kergliiklustee rajamisel on sinna valitud sobivat linnamööblit (eelkõige pinkide ja prügikastide näol). Terviklikult (neid alasis ühendavasse) linnaruumi satub teadlikult paigutatud linnamööblit enamikus linnajagudes pigem vähe.

Puhkemööbli olemasolu eest on tänuväärset hoolitsenud ka era- ja avalike asutuste kruntide valdajad. Ainult sellele lootma mõistagi ei saa, sest enamasti on avalikud välialad nende alade haldajatele viimaste prioriteetide seas.

Tallinna linnaosade piirid lähtuvad küll üldjoontes linnaosade erinevast ajaloost ja identiteedist/tüübist, kuid on eelkõige halduslikud. Mitmete linnaosade sisse mahub erinäolisi asumeid. Seega linnamööbli valik ei peaks erinema mööda halduslikke piire vaid pigem arvestama koha eripäradega: pargis pargipink, puitasumis üks prügikast ja kivilinnas teine jne.)

2. Linnamööbli disainipõhimõtted

Tallinn täna

Täna ilmestab linnamööbli valikut juhuslikkus. Ebaühtlase kvaliteediga tooted. Tihti väarikates kohtades vähem väarikas mööbel. Reguleeriva linnamööbli kasutus (piirded, pollarid jms) ei kannata kriitikat.

Leidub nii positiivset...

... arusaamatut ja koledat ...

... koomilist ...

... kui tragikoomilist.

Kõige üldisem ettepanek nende näidete varalt- võtta suund SOLIIDSUSELE !

Ajalugu

Iga väarika linna inventaris peegeldub selle linna ajalugu. Linnamööbli valiku korrastamise eesmärk ei pea olema kõigi pinkide või prügikastide välja vahetamine ja ühtlustamine. Ajaloolised linnamööbli detailid erinevatest aegadest on linnapilti rikastavad ning väärivad hoidmist ja korrastamist. Hea linnamööbel on ajale nii füüsiliselt kui moraalselt vastu pidanud linnamööbel.

Ajalooliste kihistuste väljatoomine avalikus ruumis on tervitatav kõikides linnaosades.

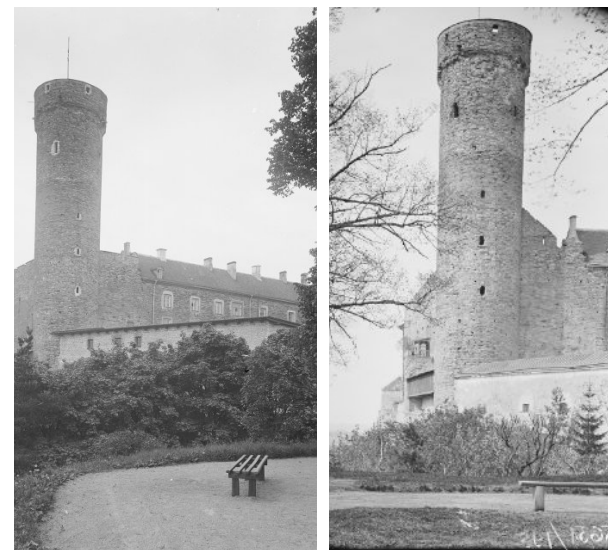
Stalinistlik valujalgadega pink

Ikooniline rannapink

Puidust pingid seljatoega ja ilma Kadrioru rannas. 1900-1917.

Lakoonilisi järisid Pika Hermani jalamilt.

Kahjuks ei ole Tallinnale ainuomast ajaloolist tänavapingi või prügikasti tüüpi kinnistunud, seega uut kolleksiooni ja stiili otsides ei ole ajaloolisele järjepidevusele võimalik toetuda. Vanemast linnamööblist on säilinud eelkõige historitsistlike malmjalgedega pargipingid ilmselt 50ndatest, mis aga pole Tallinnale ainuomased. Varasemat, ennesõjaaegset mööblit võib leida ainult vanadelt fotodelt ning neidki sirvides tuleb tunnistada linnamööbli üldist nappust Tallinna tänavail.

Fotode põhjal otsustades olid peamiseks linnamööbliks üleni puidust pingid, mis ühtlasi seletab, miks neid säilinud pole. Lisaks on malmist laternapostid, puidust lasipuud ja mõningad graniidist pollarid.

Patkuli tee. 20.saj. alguses.

Kaarli puiestee. 20.saj. algus

fotod: ajapaik.ee

Puidust pingid seljatoega ja ilma Kadrioru rannas. 1900-1917.

N6631_136 - Eesti Ajaloomuuseumi fotokogu / Estonian History Museum's collection of photographs

Valujalgadega puidust pingid Oleviste kiriku juures. Ca 1910.

Valujalgadega puidust pingid Tornide väljakul. Ca 1920.

N5931_194 - Eesti Ajaloomuuseumi fotokogu / Estonian History Museum's collection of photographs

Lihtsad puidust pingid Snelli tiigi ääres.

011 / 1282
10 - Eesti Ajaloomuuseumi fotokogu / Estonian History Museum's collection of photographs

Laternapost graniidist pollaritega Pikal tänaval.

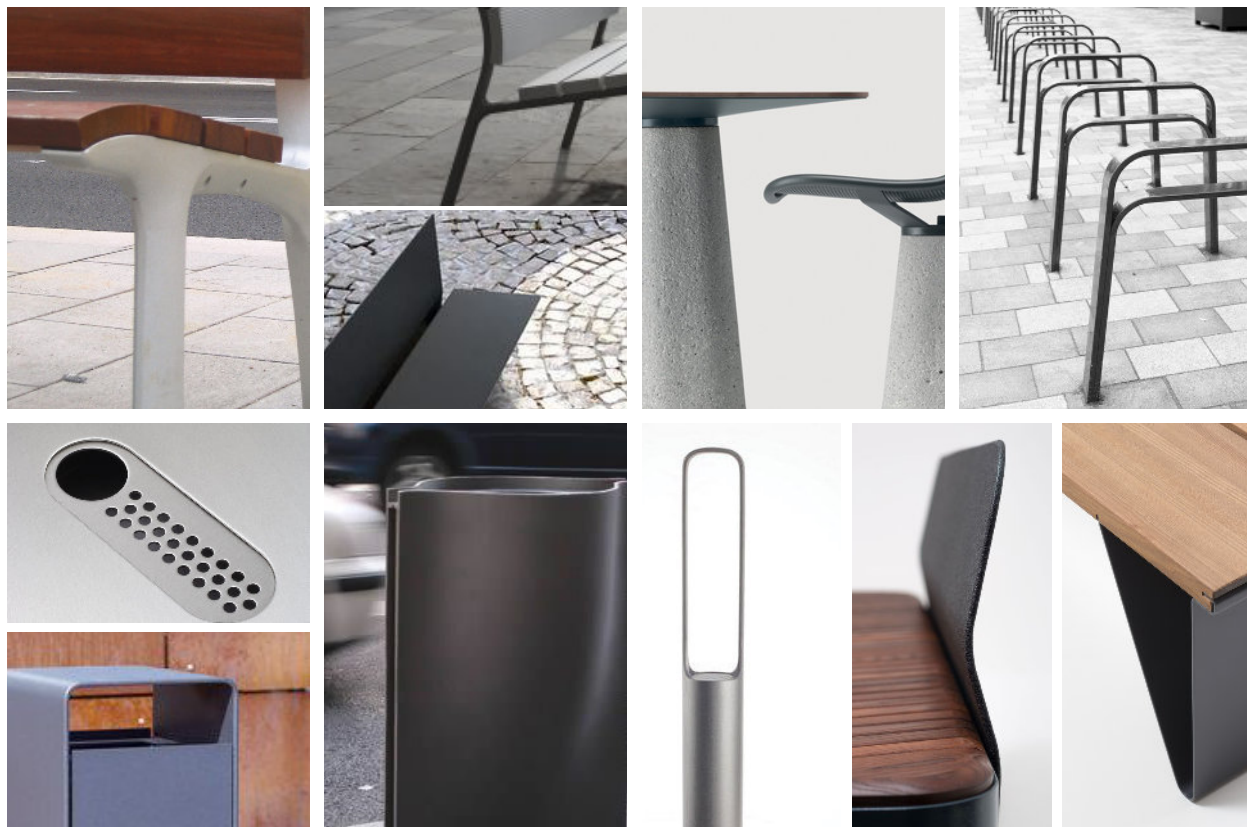
Stiil: soliidsus, vaashoitus, tõsiseltvõetavus.

Tallinn on pealinn ja Eesti mõistes suur linn kõige mitmekesisema elanikkonnaga. Ühtlasi on Tallinnal oma kuvand ja positsioon ümberkaudses regioonis: Tallinn on üks põhjamaade ajaloolisi merevärvaid, kunagine jõukas hansalinn, eemalt vaadeldes vahest veidi salapärase ja külma kuvandiga.

Kaasaegne Tallinn võitleb oma koha eest olla Läänemere äärne aktiivne ärikeskus ja turismimagnet, kus segunevad ajalugu ja 21. sajandi e-kultuur. Et näidata ennast tänapäeval tegijana, ei saa oma kuvandit luua vaid vähempakkumishangete abil. Samuti mitte konkreetse soovitud toote elemente detailselt kirjeldades.

Mõttelaadi poolest näeme ennast osana põhjalast, mis annab vihje ka disaini stiilile: **napilt elegantne, ilma liigse jutustuse ja vigurdusteta.** Kui otsida Tallinnale mingit linnamööblis kajastuvat ühtset identiteeti, siis selles võiks lisaks eelnevale peegelduda pealinlik **soliidsus, tõsiseltvõetavus, vaashoitus, kvaliteet ja põhjamaine vormi selgus ja detaili kvaliteet.** See ei tähenda, et mööbel peaks olema igav või primitiivne. Pigem oma aega esindav ja ajas kestev.

Kuidas tunnetuslikule kirjeldusele vastavat toodet ära tunda? Need omadused väljendugu nii funktsionaalsuses, detailides, materjalides ja viimistluses. Rusika-reegel on, et kui detailid on kvaliteetsed ja läbitöötatud, siis on ka ülejäänud teostus usaldusväärne.

↑ Kollaaž abstraktsetest omadustest linnamööbli vormikeelde tõlgituna: *napp elegantne, soliidne, tõsiseltvõetav, vaashoitud, põhjamaine vormi selgus, detaili kvaliteet*

**Napilt elegantne,
soliidne,
tõsiseltvõetav,
vaashoitud,
põhjamaine vormi selgus,
detaili kvaliteet**

Milline ei tohiks olla Tallinna linnamööbli stiil? Hiljaaegu küsis Mustamäe Linnaosa sotsiaalmeedia vahendusel rahva arvamust, kas paigaldada Pardiitiigi parki pardikujuline pink. Leiame, et kentsakate/külaplatsilike nalja-kujundustega ei peaks pealinn flirtima. Väljaspool lasteaedu jäägu loomakujulised pingid-kastid külaplatside pärusmaaks.

Värv

“Ühel kaugel maal on hall linn, palju hallim linn kui Tallinn” on öelnud Ilmar Trull luuletuses “Hall linn”. Ka Tallinn on paraku üsna värvitu.

Hall võib olla maitsekas ja kaunis värv kui tegemist on tõepoolest teadlikult valitud tooniga. Kurb hall on värvitus, mis avaldub tänavatolmus, sombuses ilmas, paekivifassaadides ning tuhmunud tsinktorudes ja betoonis. Ilma muuta ei saa, aga viimase kahega on linnamööblil oluline seos. Tsingi- ja betoonilembuse põhjusteks linnamööblis on nende viimistluseta materjalide odavus ning teiseks petlik arusaam, et nad määrduvad vähem. Tegelikult nad mitte ei määrdu vähem ega pole kergemini puhastatavad, vaid tolmutamine on lihtsalt mõnda aega vähem märgatav ning tulemuseks on aastatega kogunevat porist ja tolmust ühtlaselt tolmukarva linna inventar.

Laiemas mõttes linnamööblit on linnaruumis väga suures mahus. Jättes mõttemaailmast välja üksiku koha inventari viimistluse teemad, külvatakse tegelikult kõikehõlmavat hallust ja kujundatakse tahtmatult soovimatu sisuga identiteeti, mis ei räägi sõbralikust, avatud, ei sügava kultuuri kihiga ajaloolisest linnast ega kaasaegsest tukslevast metropolist.

← Hall värv saab olla ilus

Helsinki inventar: mustjashall

Amsterdami inventar: veinipunane

Helsinki inventar: tumeroheline

Täna Tallinn: ajutised betoonkuplid + tsink, piirete segased rollid

Värvitud inventari kasutamine oleks seega tervitatav. Läbivalt ühte värvi saaks kasutada linnamööbli metallosade puhul: enamik linnamööblitootjaid pakub metalldetailidele pulbervärvi viimistlust RAL kataloogi alusel. Tallinna oma värvitoon looks ühtlase ruumi läbiva teema, nii nagu see on paljudes teistes teadlikult oma ruumi kujundanud linnades.

Boonusena mõjuvad värvid paremini meie sombustel aastaegadel, mil taevast pilves ja teid ääristavad mudased hanged – nii nagu teadlik aiakujundaja kasutab igihaljaid kultuure tasakaalustamiseks raagus halli võsa melanhooliat.

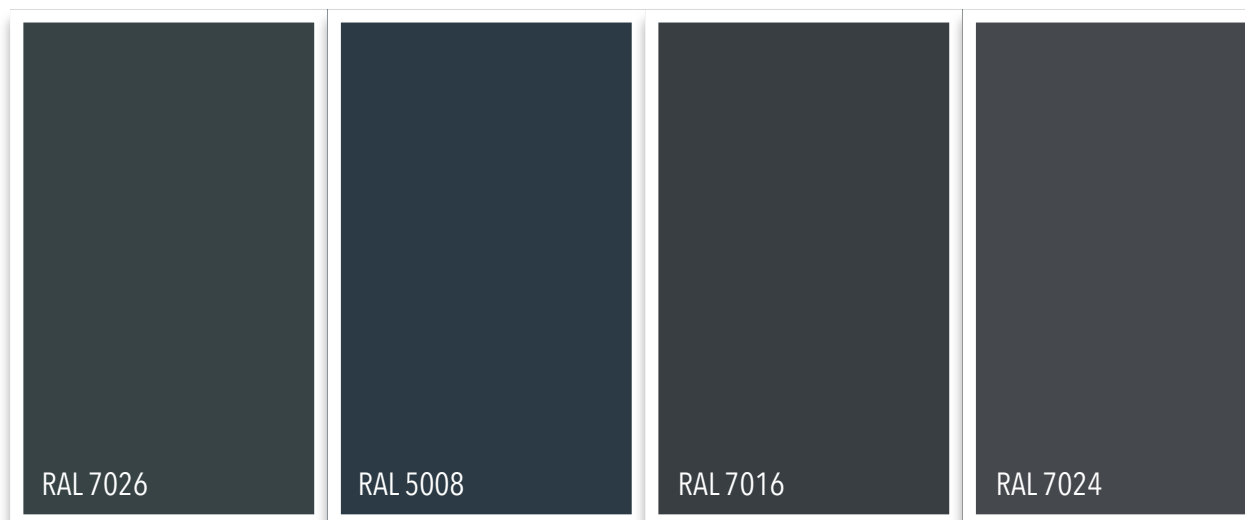
Meie ettepanek värvi osas

Kui otsida värvi linna kuvandist, siis ilmselt on selleks sinine. Kuna linnamööbli 'sinine' ei tohiks olla pretensioonikas ega liialt primitiivne, võiks tegemist olla pigem sügavama murtud tooniga (nt RAL 5008). Või isegi külma, tajutavalt sinaka halli tooniga (nt RAL 7016, RAL 7026) – kuna suuremal pinnal värvide küllastumus võimendub, tuleb ka hallide sees väike toon kenasti esile. Linnamööbli värv võiks olla pigem tumedam toon ja mitte liialt silmatorkav, kuid tajutavalt eristuv.

Soovitame linnal valida üks oma värvitoon. Samas peaks selline otsus jätma endiselt ruumi põhjendatud eranditele, nagu näiteks Pirita teel merd ääristav oranž piire – oma looga maamärgiline detail.

Kaalutlused värvi valikuks:

- Haakumine linna ajaloolise kuvandiga.
- Soliidne taustavärv: linnamööbel on linnaelu toetav element, mitte esiletükkiv taies.
- Piisavalt sügav toon, et olla värvina tajutav hallis talve-/sügisilmas.
- Hallide toonide puhul tuntav külm/sinine varjund (nt RAL 7016, 7026, 7024), sest soojemad varjundid hallis annavad pori-karva tulemuse (nt RAL 7003).
- *Soliidne, elegantne, tõsiseltvõetav, vaashoitud.*

↑ Valik sinaka alatooniga sügavaid toone. Kõige rohekamast kõige violetsemani. NB! Tegelikud värvid erinevad ekraanil nähtavaist, värvi valik tuleb teha värvitootja RAL kataloogi alusel.

Linnamööbli tüübid

Linnamööblina oleme harjunud nägema klassikalisi pink-prügikast paare. Vahest koos laternapostiga. Tänapäevane linnamööbli valik on märksa laiem ning kooslused, mida nendest on võimalik luua märksa rikkalikumad. Erinevad kooslused toetavad erinevaid kasutus-situatsioone ja rikastavad linnaruumi:

Eraldiseisvad toolid: omaette olemine

Tumbad + laud: Ümber laua koos

Pinkiku komplekt

Toolid ja laua kombinatsioon: mina ja mu võileib

Funktsioone ühendav kombinatsioon

Lamamistool: väsinud jalad sirgu!

Integreeritud lahendused: platvorm

Püsti-jala-pink

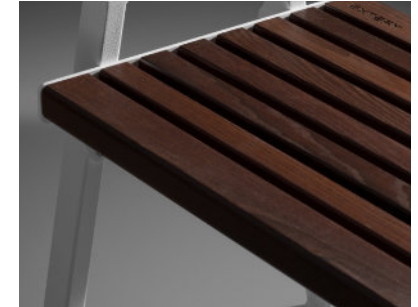
Jada-tüüpi lahendused

Lehis

Tamm

Termosaar

Eesti kliimasse sobivad materjalid

Eesti kliimat iseloomustab suur kõikumine – suveperioodil on materjalide vaenlaseks päike ja vihm, talvel niiskus ja korduvad külmumistsüklid. Võlumaterjale, mis sellistes tingimustes aastaid hoolduseta veatult vastu peaksid sisuliselt ei ole.

Oluline nõue istemööblile meie kliimas on, et istumiseks ettenähtud pinnad ei tohiks talvel ebamugavalt või tervistkahjustavalt külmaks jahtuda. Nõnda on sisuliselt välistatud soojemas kliimas populaarsed kivist, betoonist ja metallist istumispinnaga pingid. Alternatiivideks on meil traditsiooniline puit ja nõ. uute materjalidena erinevad polümeerid.

Kohalikest puitudest on linnamööblis vastupidavaimad **lehis**, **termotöödeldud saar** ja **tamm**. (Tamme puhul peavad kinnitustahvendid olema roosteabad, sest soodustab korrosiooni). Väli tingimustesse sobiv puit on ka **mänd**, mille

vastupidavuse osas on aga määravaks kvaliteet: see peab olema õigesti kuivatatud, suure talvepuidu osakaaluga ja soovitatavalt ka väheste oksakohtadega. Väga vastupidavad on ka mitmed troopilised puidud (cumaru, iroko, tiikpuu jt.) kuid nende vastutustundliku varumist ei saa täielikult kontrollida.

Liimpuidu kasutamine on riskantne – liitekohad kipuvad päikse ja niiskuse käes varem või hiljem pragunema. Liimimise kvaliteet sõltub kasutatavatest materjalidest, tehnikast ja sellest kui korralikult on puit kuivatatud. Kui liimpuit tooteid siiski hankida, tuleks tootjalt nõuda referentse, mis tõestaks, et see toode on püsinud.

Polümeerestest materjalidest on end linnamööblis tõestanud eelkõige polüetüleenist valatud tooted ja taastöödeldud segatud plastidest (PE, PET, PP jt.) profiilide kasutamine plangutustel. Komposiitprofiilid (sisaldavad lisaks polümeersele sideainele puidu vm.

orgaanilist kiudu) on kvaliteetsemad kuid selliste profiilide puhul on miinuseks nende hind. Keskkonna seisukohalt on küsitav ka selliste toodete edasine elukaar.

Metallpindadel pakub temperatuuri probleemile leevendust spetsiaalse mahulise temperatuuri isoleeriva elastomeerse katte kasutamine. Vähem levinud on ka HPL kompaktplaadi kasutamine, mis on küll väli tingimustele vastupidav kuid kõrge tiheduse tõttu akumulereib talvel siiski üsna palju külma.

Struktuurse ja dekoratiivse materjalina (va istepindadel) on metallid, kivi ja betoon sobivad. Metallosade puhul tuleb silmas pidada Tallinna sotsiaalset kiimat – väärtuslikumatest metallidest detailid, mille kinnitused pole piisavalt tugevad ja konstruktsiooniliselt peidetud, kipuvad Tallinnas kiiresti metallikokkuostu rändama.

Kvaliteedinõuded

Ruum

Linnamööblit, eelkõige istepinke, ei saa käsitleda keskkonnast eraldatud elementidena, seda nii toodete hankimise kui hoolduse kontekstis. Kvaliteetne linnaruum sünnib tervikliku ruumi loomise tulemusena. Seepärast tuleks vaadelda istemööblit alati läbi ruumi prisma, kuhu see pink paigutatakse. Pingi (või prügikasti) paigaldamisel tuleb luua terviklik ruum koos vundamendi ja sillutise või muu aluspinna lahendusega.

Pingi kinnitusviis jätab soovida.

Vastasel juhul tekib üldisest linnapildist eralduv anarhistlik kombinatsioon, mis räägib hooletusest ja ükskõiksusest ning mida on ebamugav kasutada. Kvaliteetse ruumi tagab läbi projekteeritud ja mõeldud paigalduse plaan.

Toode

Parim kvaliteedi indikaator on see, et toode on ennast juba tõestanud. Pinke ei tohiks hankida renderduste (arvuti abil loodud 3d kujutiste) põhjal – kui toote pakkuja eksponeerib oma toodet ainult renderdusena siis on see märk sellest, et toode on läbi projekteerimata ja testimata nii kasutusmugavuse või kestlikuse poolest.

Mitmeastmelise hanke / erilahenduste hanke puhul võib renderdus aksepteeritav olla esimeses konkursi astmes – kuid otsus peab sündima ikkagi reaalselt toodet nähes. Kindlasti on oluline, et otsuseid langetav kolleegium on pädev kogu tootearenduse ja toote kasutuse konteksti hindamisel.

Toote elemendid

Puit: Puit on naturaalne ja elus materjal ning selle kestvus sõltub liigist aga ka konkreetse kasutatud detaili kvaliteedist. Puidu lülipuidu vastupidavust mädanemisele (välitingimustele) hinnatakse klassides 1 - 5 ja meie piirkonna puitudest on vastupidavateks hinnatud termotöödeldud saar (klass 1), tamm (sõltuvalt allikast klass 1-2), lehis (sõltuvalt allikast klass 3-4), mänd (sõltuvalt allikast 3-4). Maltspuidu kohta need klassid ei kehti. Samuti sõltub puidu vastupidavus kokkupuutest keskkonnaga: nt. otseses kontaktis maapinnaga ei kesta neist ükski kaua. Samuti hakkab puit kahjustuma kui vesi ja tolmu

koguneda saavad. Vesi ja tolmu hakkavad kogunema sealte tekivad praod (päikese ja õhuniiskuse kõikumise mõjul). Selleks, et puit kestaks kauem, tuleb seda hooldada vastavalt tootjapoolsetele juhistele.

Teine oluline parameeter on puidu paksus: selles osas on reegel lihtne – mida paksem latt, seda kauem vastu peab.

Metall: Metall puhul olulisim on tema vastupidavus korrosioonile (niiskus, talvine tänavate soolatamine).

Metalltoodetele korrosioonikindlust võib hinnata keskkonnaklassi (ISO 12944 Environmental Class) alusel, mis määratakse materjalide ja viimistluste puhul skaalal C1 (puhta ja kuiva õhuga tubased tingimused) – C5-M (soolase õhuga merelised tingimused). Tallinna linnaruum paigutub definitsiooni poolest klassi C3 (Urban and industrial areas, moderate sulphur dioxide pollution. Coastal areas with low salt content.)

Probleem on selles, et keskkonna klass määratakse konkreetse viimistluse saanud detailile, aga kui toodet on näiteks mehaaniliselt rikutud, siis ei päästa ka viimistlusega saavutatud klass. Seega kui näiteks musta terase puhul on tänu viimistluskihile on saavutatud keskkonnaklass C4 ja värvija lubab, et metall selles viimistluses kestab 20 aastat, siis linnamööbli puhul on pigem tõenäoline, et toode saab varem füüsiliselt kahjustatud ning hakkab roostetama. Seetõttu tuleks nõuda tugevamaid ja lollikindlamaid lahendusi – prima tulemuse annab

viimistluskihi alune kuumtsinkimine. Õhuke elektrotsink ja pealepihustatav pulbertsink linnaruumis piisavat kaitset ei taga.

Erijuhuks on *corten* viimistlus – sel puhul on teras tahtlikult oksüdeeritud ja passiveeritud, et saavutada roostes välimus. See viimistlus on väga vastupidav kuid ei sobi igale poole.

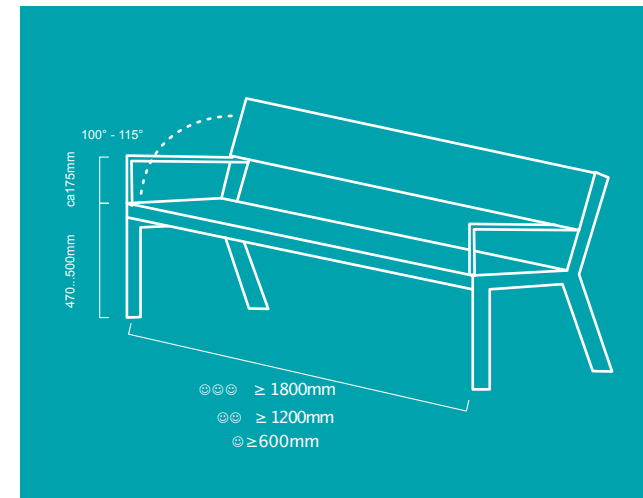
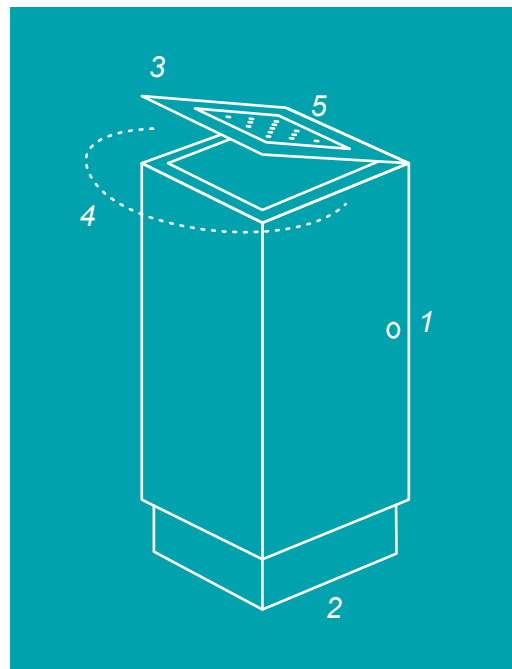
Polümeersete materjalide puhul on oluline nõuda tootjalt nende UV kindlust. Tuleb silmas pidada, et plastikust tooteid ei ähvarda niivõrd keskkond kui mehaaniline löhkumine ja nende parandamine on enamasti keerulisem kui klassikalistest materjalidest komplekteeritud toodetel.

Prügikasti funktsionaalsus

- Suurus ja intervall sõltub koha kasutatavusest. Kasutaja vaatevinklist on parem väiksemad prügikastid sagedamini vs. suuremad ja vähem.
- Mugavalt küljele avatav prügikast on teenindajale füüsiliselt vähem kurnav kui kast, kust kott tuleb üles välja sikutada (1).
- Juhul kui kast on käänduksega, peaks ukse all olema minimaalselt 10cm vertikaalset ruumi (et uks ka talvistes oludes lahti käiks) (2).
- Katus prügikasti peal hoiab eemale sademed,

aitab lindude vastu. Kui katus on viltune, ei saa prügikasti peale ka prügi "unustada" (3).

- Mida laiema nurga alt on prügikasti ala ligipääsetav, seda parem (4).
- Eraldi selgelt äratuntav tuhatuus piisavalt suure koni kustutamise alaga hoiab ära põleva koni viskamise prügi hulka (5).
- Koni kustutamise ala peaks olema roostevabast terasest või muust mittesüttivast /-sulavast ja kergesti puhastatavast materjalist. Ala peab olema võimalikult suur, et ka lohakam suitsetaja sellele "pihta" saaks.

Pingi funktsionaalsus

- Klassikalise pargipingi puhul arvestatakse ühe istekoha laiuks ca 600 mm. Seega kui ping on kolme kohaline, võiks selle pikkuseks olla minimaalselt 1800mm. Kui ping on 2 kohaline, võiks laiuks olla 1200mm jne.
- Ühiskondlikult kasutatava istme kõrguseks võiks olla 470-500 mm (madalamalt istmelt on vanematel linlastel raske püsti tõusta). Kõrgemad kuni 540 mm kõrgused pingid peaksid olema ilma istenurgata. Sellised pingid on mõeldud ajutiseks istumiseks, näiteks bussipeatustes.
- Istme ja seljatoe vaheline kalle peaks olema orienteeruvalt 100°-115°.
- Käetugede olemasolul peaks nende kõrgus olema ca 175 mm.

Hooldus

Linnamööbel on pidevas kasutamises ja vajab seepärast oma ilme hoidmiseks ja taastamiseks regulaarset hooldust. Hooldus tuleb teostada vastavalt tootja juhistele. Tuleb silmas pidada, et juhised, mis kehtivad soojas kliimas ja lühikese talvega riigis, ei pruugi kehtida meie oludes.

Rusikareegel on see, õlitatud puitdetailid tuleb taas õlitada iga aasta kevadel. Õlitamine on lihtsam ja odavam. Värvitud puidu üle värvimine võib kesta kauem kui korralik värvimine on keerukam ja seega kallim. Lisaks võimaldab õlitatud viimistlus naturaalse puidu ilul esile tulla ja see vananeb visuaalselt väärkamalt. Puidu naturaalne välimus sobib ka Eesti ja Tallinna kuvandiga.

Toodete korrapärase puhastamine tervikuna (mitte ainult graffiti) on oluline (tolm soosib niiskust, niiskus mädanemist).

Mis iseloomustab kehva mööblit?

Kehva mööblit tajuvad inimesed ebakvaliteetsena. See on:

... ebamugav kasutada (ebaergonoomiline, teravad served ... või ka valesti paigaldatud),

... kipakas ja lagunev (odava hinna eesmärgil valmistatud liiga õhukesest-nõrgast materjalist, viimistlus ei kesta ilmastiku- ja kasutustingimusi), konstruktsioon ei ole tugev ega kesta kasutust)

... robustne ja primitiivne konstruktsioon (ilma viimistletud detailideta, mis loovad kuvandi väärtuslikust ja läbimõeldud tootest.

Sellele lisandub intellektuaalomandi varguse teema. Linnamööbel nagu ka tavamööbel on intellektuaalomandi objekt. Ostu hetkel võib see tunduda ühekordse ametniku ja pakkuva ettevõtte

vahelise tühise episoodina. Kuid linnamööbel paigaldatakse aastakümneteks. Olgugi, et enamus kodanikke ei tea ega näe, et tegemist on piraattootega, siis teadlikud (näiteks kinnisvara arendajad, investorid, loome eliit) märkavad ja tajuvad seda. Nii ei ole tegemist vaid ühe toote ebaseadusliku/-eetilise kasutusega vaid aastakümneid linna mainet potentsiaalselt mõjutava elemendiga, mis on füüsiliseks väljenduseks meie ärikultuuri tavadest ja normidest. Seda ka 20 aastat hiljem.

Oslo südalinnast tuttavad tuntud Norra firma tooted, ühes Eesti linnas, anonüümse tootja esituses.

↑ Näiteid materjalidest, mis on omandanud nõ "vangla-õueliku" tähenduse: metallvõrk, odav pesubetoon, lisaviimistluseta kiirestituhmuvad tsinkpinnad.

Vastupidav vs. robustne

Oluline on aru saada, et kõik mis robustne ja täidlane välja näeb pole sugugi vastupidav. Samuti pole kõik, mis näib visuaalselt õhulisem või hapram tingimata füüsiliselt nõrk. Toote vastupidavus sõltub lisaks materjalide valikule tema projekteerimise ja tehnilise teostuse kvaliteedist.

Kriminalistikast tuntud nn. katkise akna teooria ütleb, et nähtavad märgid korratusest ja vandalismist loovad keskkonda edasisele korratusele, vandalismile. Katkine aken kutsub rüüstama, vanglamiljöö määratsema. Rõhutatult 'vandalismi taluva' välimusega robustse ja jõulise olekuga linnamööbel probleemses piirkonnas mõjuda väljakutsuvalt ja hoopis provotseerida "jõudu katsuma". Soliidne,

elegantne (\neq nõrk) ja korrastatud ese võib sellises keskkonnas isegi kauem kesta.

Taotluslikult robustse välimusega, odavaimelisi betooni jt raskepäraste materjalidega liialdavaid tooteid oleks soovitatav seega vältida. Vandalism on osaliselt paratamatu, aga see ei õigusta ülejäänud korralike linnakodanike karistamist koleda vanglaõueliku linnamööbliga.

Pingid Mustamäel on pealtnäha robustse ehitusega, aga eranditult kõik lõhutud.

3. Linnamööbli kasutuse reeglistik

Hankimine

Tallinna linna erinevad linnaosad kujundavad ise oma avalikku ruumi ja hangivad mööblit iga üks eraldi oma seisukohtadest lähtudes.

Tervikpilt linnamööbli kasutusest Tallinnas on hõre. On terveid rajoone, kus linnamööbel praktiliselt puudub (Kristiine, Kalamaja, Mustamäe ja Lasnamäe mikrorajoonid ...). Linnamööbli uuendamise ja hankimise muster lähtub kas objekti põhiselt nagu tervikuna välja arendatavad pargid ja kompleksid (Tammsaare, Stroomi rand) või kergliiklusteed (Rocca-al Marest Stroomi), funktsiooni põhiselt nagu magistraalteed bussipeatustega (kesklinn, peamagistraalid) või siis üldist heakorda toetades nagu hajusalt linnaosa territooriumile või alale paigaldatavad elemendid (100 pinki Põhja-Tallinna, 50 pinki Mustamäele, n prügikasti Vanalinna).

Kõige probleemsem tundub viimane tegevusmudel, kus napib süsteemsust ja läbimõtlust, -töötamist. Pingid paigutatakse kaardil juhuslikesse kohtadesse, kus nad ei haaku inimeste käitumismustritega ega loo kutsuvat ruumi.

Pink on küll suunatud skulptuurile, kuid ei teki ruumi kus on meeldiv olla. Pingi paigaldus ilma aluspinnata tekitab koleda koha, kusu muru ei kasva ja tekib pori.

Kolm erinevat pinki ühes bussipeatuses on nagu kolm erinevat tooli ümber söögilaua - omamoodi muhe, aga mitte just korrektne.

Hoolimata tänaste hangete mahust on linnas piisavalt olemas ka vanemat linnamööblit, millest vanemad eksemplarid pärinevad 30 - 40 aasta tagant. Viimasel ajal on bussipeatustesse lisatud uusi pinke, mille tulemuseks on koht kolme erineva istelahendusega: üks bussipeatuses ja kaks väljaspool varjualust. Hankes on otsitud justkui sama toodet varasemale kõrvale. Lisaks paigaldatud pink on küll sarnase materjalivalikuga kuid piisavalt erineva esteetikaga, nii et tulemuseks on pigem kummaline kooslus. Selliste ebakõlade ärahoidmiseks tuleks siiski välja vahetada kogu ühe koha istmed.

Tallinna oma mööbel

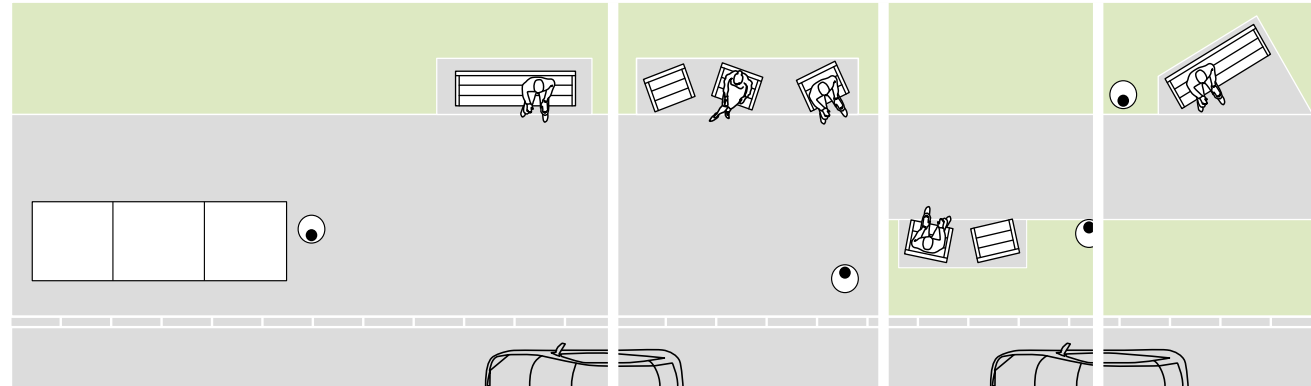
Ettepanek on mitte lähtuda linnaruumi mööbli hankimisel linnaosade halduspiiridest, vaid koha enda identiteedist ja kasutada Tallinna läbivate funktsioonide puhul ühte ja sama valikut. Tallinna kollektsioon peaks sisaldama erineva iseloomuga mööblit, kus on nii rangema joonega modernset mööblit kui pehmema joonega ajaloolisesse konteksti sobituvaid mööbliperesid. Ühtseks ühendavaks elemendiks võiks olla mööbli metallosade värv.

Tallinna kollektsioon peaks sisaldama erineva iseloomuga mööblit, kus on nii rangema joonega modernset mööblit kui pehmema joonega ajaloolisesse konteksti sobituvaid mööbliperesid. Oluline on, et valitud mööbliperekonnad pakuvad erinevaid kasutusvõimalusi pingist kuni rikkalike koosolemise ja suhtlemise kohtadeni.

Pargid ja teised iseseisva identiteediga objektid vääriks ka edaspidi eraldi käsitlemist, aga mitte iga tänavanurk või puhkeala ei vaja arhitektuurset erilahendust. Selliste alade puhul aitaks kvaliteetne eelvalik / linnamööblikataloog hoida kokku hulga ressursse ning ühtlasi siduda linnakeskkonda terviklikumaks toetades seeläbi linna identiteeti.

Üldjoontes võib linna piirkonnad miljö järgi jagada neljaks: 1) kaasaegne 'city' 2) ajalooline asum/puitasum 3) kivilinn / kaubanduspiirkond 4) kaasaegsed eramurajoonid / äärelinna aedlinn. Nende üldiste miljöpiirkondade üleselt (ja siseselt) aga eksisteerivad erineva linnaruumi funktsiooni, kasutuse viisi ja -intensiivsusega alad. Selliseid alasid saab kirjeldada neid läbiva liikumise "tempo" järgi:

Väga kiire	Magistraal	Intensiivse liiklusega suuremad tänavad. Ühistransport. Linnaosasid ja -piirkondi ühendav liiklus lisaks kohalikule liiklusele.
Pigem kiire	Kergliiklusteed	Linnaosasid ja piirkondi ühendav kergliiklus. Lisaks harrastussportlased, kohalik liiklus. Jalutajad ja kulgejad. Läbisõidul piirkonnast A piirkonda B liiklejad ja ka kohalikud vaba aja sisustajad.
Pigem aeglane	Vaikse kulgemise tänavad.	Igapäevaste käikude tegijad kodu - töö / kool / pood. Jalutajad, kulgejad. Enamasti kohalik liiklus.
	Ühiskondlike hoonete ümbrus.	Ühiskondlike hoonete väisajad. Ootajad. Kohaga seotud liiklus.
Väga aeglane / seisma jäämise koht	Vahealad, platsid	Ümberkaudsed kohalikud. Väljas aega viitmas. Värsket õhku hingamas. Vanad ja noored.

Alternatiive istemööbli ja prügikasti paigutuseks tiheda liiklusega tänava äärde (vasakult): 1) Kui pink asub bussipeatuse kõrval, võib ta sama hästi olla paar sammu eemal. 2) Tooli tüüpi istmed. Prügikast mõned meetrid eemal. 3) Näoga vaate suunas, seljaga tee poole. 4) Näoga vaate ja päikese suunas.

Magistraal (väga kiire): Intensiivse liiklusega suuremad tänavad, enamasti jalakäijateed mõlemal suunal, sõidab rohkelt ühissõidukeid, bussipeatused ja arvukalt jalakäijaid. Lisaks kohalikule liiklusele kasutab neid linnaosasid ühendav liiklus. Autoliikluse tiheduse ja/või jalgrattateede puudumise tõttu kasutavad sealseid jalakäijateid tihti ka jalgratturid. Magistraaliäärne pink või peatumiskoht ei ole reeglina jalakäija jaoks sihtpunkt iseeneses vaid koht lühikeseks pausiks. Piirkondades, kus paremad puhkepaigad puuduvad, kasutavad magistraalide ääres olevaid üksikuid pinke hea ilma ja vaiksema kellaaja puhul ka kohalikud.

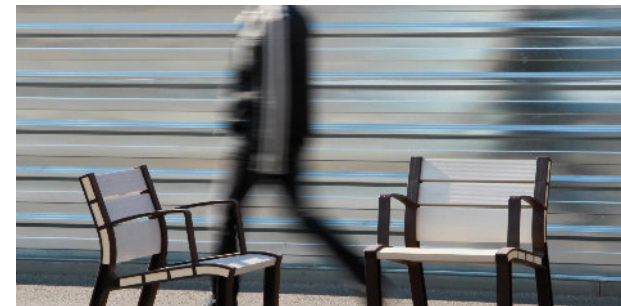
Iga magistraali äärne kõnnitee ei vaja väljaspool bussipeatusi pikki pinke ega istumisasid, küll aga prügikaste. Pinkidena võiks kaaluda ka nõ tooli-

kujulisi istmeid nt paarikaupa. Erinevalt pikkadest pinkidest piiravad sellised istmed 'istungil' osalevate inimeste arvu – sinna ei koguneta 'karjakesti'. Eelis on veel see, et selliste peal ei saa magada.

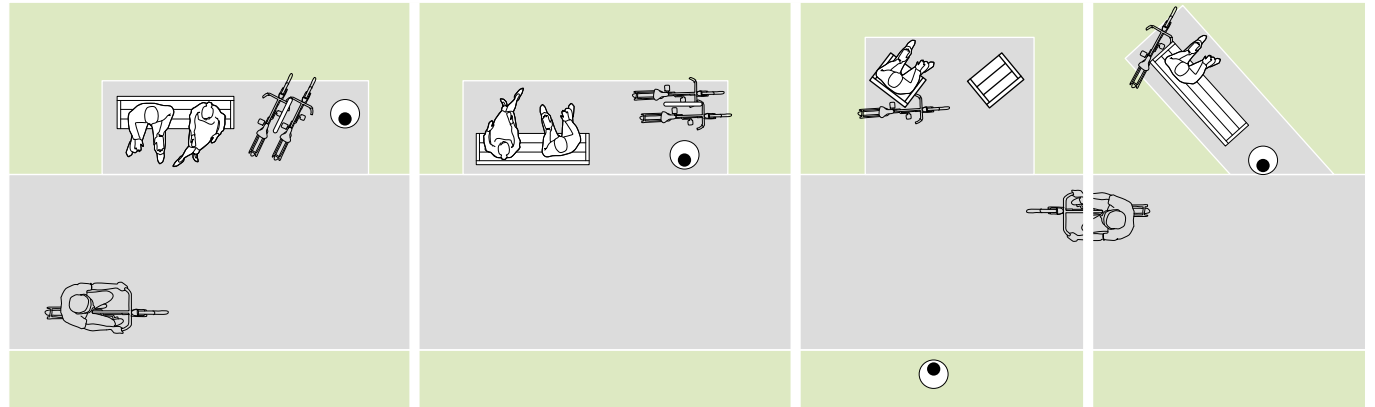
- Juhul kui magistraali vahetus läheduses on elumajad, võiks istemööbel olla seljaga elanike privaatsust hindavalt elumajade poole.
- Juhul kui kohas on väärt vaade, võiks pink vaadata selle suunas.
- Juhul kui istemööbel on bussi oote ala lähedal, peaks bussi saabumine olema pingilt vaadeldav.
- Võimalusel istemööbel näoga päikese suunas.

- Kiire ala äärde jääv mööbel võiks olla oma olemuselt pigem "kasin" kui luksuslik.

Magistraali pinke võiks kataloogis olla 2 kuni 3 komplekti, mis võimaldab luua erisusi erinevatel suundadel.

Toolikujuline iste. Erinevalt pikkadest pinkidest ei saa sinna koguneda 'karjakesti' samuti ei saa sinna magama jääda. Boonuseks on teatav hubasust tekitav iseloom kuna tüpaaž on laenatud toamööblist.

Vasakult: 1) Klassikaline paigutus. Jälgida, et prügikast ei asuks pingil istujale ebameeldivalt lähedal. 2) Seljaga tee poole on samuti meeldiv istuda. Muidugi juhul kui istumise suunas on vaatamist väärt vaade. 3) Tooli tüüpi istmed. Prügikast võib asuda ka istmetest teisel pool teed. 4) Näoga vaate suunas. Jalgrattahoidja olemasolu on tervitatav, aga selle puudumisel leiab rattur alati võimaluse oma sõiduriista toetada (kergliiklustee ei ole koht, kus jalgratast oleks vaja lukustada).

Kergliiklusteed (pigem kiire): Jalakäija- ja jalgrattaliiklusele loodud ühendusteed, kasutajateks tervisesportlased, aga ka jalutajad. Linnarahva poolt omaks võtnud ja kenasti kasutusel. Enamasti on sinna valitud väikesteks puhkepausideks sobiv mööbel. Samas jääb osadel kergliiklusteedel silma, et üksikud pingid-prügikastid asuvad nõ tühjuses, kramplikult teega paralleelselt ja seal ei ole tihti midagi ega kedagi vaadata. Kuna enamik kergliiklusteid on rajatud veidi rahulikumatesse kohtadesse, asuvad suurest liiklusest meeldival distantsil, ning tee serval ruumi on, võiks mööbli paigutus arvestada rohkem vaadete ja ilmakaarega.

Istekohtade tihedus ei pea olema kindla sammuga. Sellised kohad võiksid olla umbes 200-300 m tagant aga eelkõige peaks puhkekohta valiku tegema koha enda sobilikkuse järgi. Seal

peaks olema meeldiv olla ja midagi vaadata. Kuna kergliiklusteel sõidavad ka ratturid, siis peaksid puhkekohad asuma teest kõrval olevates soppides, et mitte tekitada ohtlikke olukordi. Nii ei pea nad olema tingimata teega paralleelsed vaid võivad moodustada ka omaette ruume.

Kaks prügikasti isteala kohta pole vajalik. Sama inventariga oleks saanud sisustada kaks puhkekohta.

Halb näide

Parem näide

Kulgemise tänavad (*pigem aeglane*): Korralike kõnniteedega tänavad, mida jalakäijad kasutavad igapäevasteks käikudeks: nt poodi või kooli viiv tee. Samuti jalutamise teed, nagu nt Pirita tee äärne.

Sellisteks tänavateks on ka parki viivad teed: kuigi parkides on pingid ja prügikastid olemas, siis sinna viivad teed on enamasti täielikult linnamööblivabad, kuigi inimese jaoks algab jalutuskäik /puhkehetk ju teekonnaga sinna.

Kulgemise tänavad täidavad kohalike jaoks tihti sisuliselt pargi funktsiooni (koeraga jalutama, sõbraga kokku saama, laps rattaga sõitma jne). Näiteks läbivad Lasnamäed põhja lõuna suunalised jalakäijate alleed, mis ühendavad rohealasid ja kaubanduskeskusi, kuid on ilma ühegi iste ja puhkekohata. Siia võiks ka pildi panna. Kuna tegevuste ja kasutajate ring sellisel tänaval on kirju, võiks katsetada mitmekülgsema mööbliga.

Oluline leida mööblile koha spetsiifikast lähtuv loogiline paigutus. Mööbli koha valikul tuleks arvestada ka juba olemasoleva haljastusega ja võimalusel rajada mööblikooslus koos ruumi ja miljööd loova taimestikuga. Tallinnas on pingid paigutatud pigem puudest ja pöösastest eemale lagedale kohal. Selline paigutus ei loo intiimset kohta.

Pink, mis sobib igat pidi istuda.

Vastastikku asetsev istemööbel tänavas servas.

Pirita tee pinged asuvad oma alal ja on kahele poole istutavad.

Mööbli vaba Telliskivi tänav kulgemiseks.

Ühiskondlikult kasutatavate hoonete (koolide, haiglate jms) ümbrus (*pigem aeglane*): Olukord sama, mis eraarendajatega: tihti on need asutused oma territooriumil mingil määral välimööbliga tegelenud, aga enamasti ei ole see prioriteet. Samas on tegu aktiivses kasutuses oleva linnaruumiga.

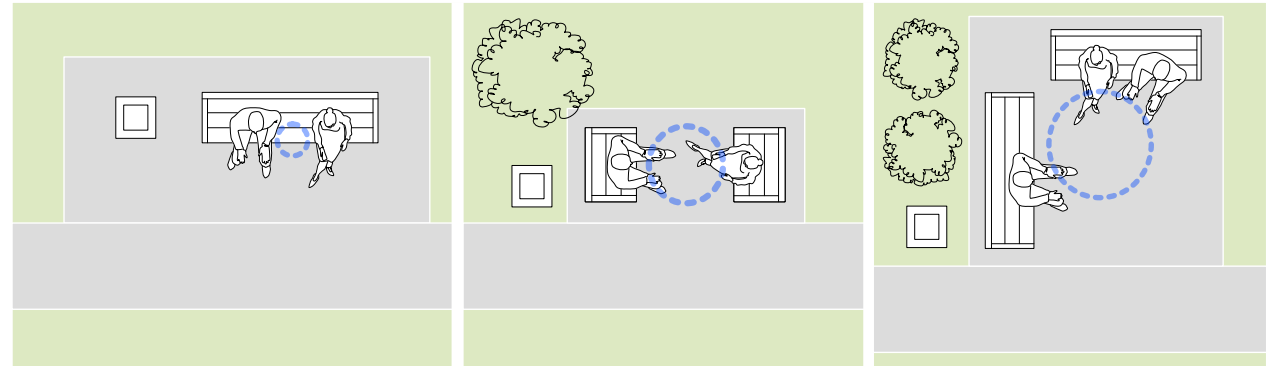
Sellisesse kohta sobib mööbel 'ootajale' ja 'aja parajaks tegijale' – näiteks pink kombinatsioonis lauakesega.

Erinevaid pingi-laua kombinatsioone

Vahealad, väljakud (*väga aeglane / seisma jäämise koht*): Tänavanurgad vaikse liiklusega piirkondades, majade vahelised rohealad, mis ei ole iseseisev park, aga on potentsiaalselt atraktiivseks peatuspaigaks kohalikele elanikele.

Nn. 'vahealadele' on tüüpiline, et ala on suhteliselt väike ja piiratud (elu)majadest ning tihti ei ole kaugema horisondiga vaadet. Kuna selliste kohtade kasutajaks on üldiselt kohalikud (nii vanad kui noored, kes tulevad välja suhtlema/värsket õhku hingama) on mõistlik istemööblit paigutada nõnda, et sellest moodustuks 'suhtlusruum' iseeneses.

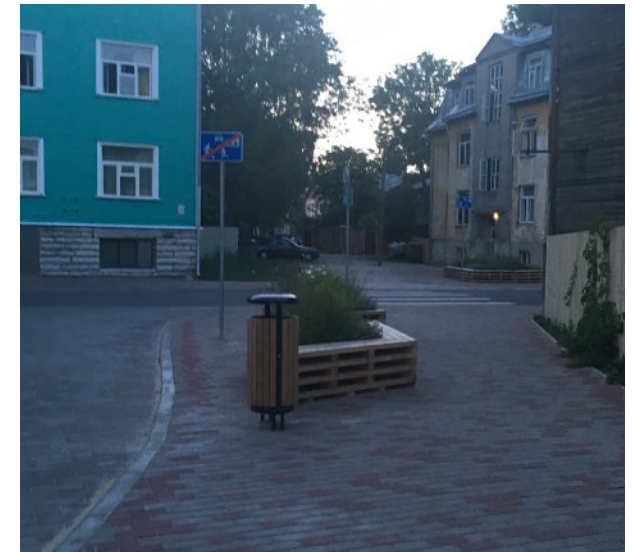
Vasakult: 1) Suhtlejal silmside puudub, paigutus eeldab vaadet. 2) ja 3) Näod vastakuti – vaadet pole enam vaja.

Hea näide Kadriorust: hekiga piiratud puhkeala Kollasel tänaval, tekitab loomuliku sotsiaalse nurgakese.

Halb näide Kalamajast: kõrge istumisega pink on kõrge äärekiviga kõrge teepeenral. Suvaliselt muru peal, vaatega ei kuhugi.

Hea näide: Istutava servaga taimekastid.

Millist mööblit kuhu valida?

Näiteid kohtadest Tallinnas, kuhu paigaldatavas mööblis võiks kohtuda "miljöö" kategooriate stiil ja "tempo" kategooriate funktsionaalsus.

Tallinna linnamööbli kataloogi valikusse peaksidki jõudma tooted, mis vastavad sellistele stiili- ja funktsionaalsuse kombinatsioonidele.

			Miljöö ja stiil			
			kaasaegne city	ajalooline /puitasum	kivilinn / äärelinna kaubanduspiirkond	rohealad / aedlinnad / äärelinna eramurajoonid
			Tänapäevane. Rangema joonega. Õhuliselt ja askeetlikult mõjuv kerge mööbel.	Pehmema vormiga. Lihtsakoelisem. Ajaloolisesse konteksti sobituv, aga mitte ajaloolisust matkiv.	Modernselt selge. Rangema joonega. Napp. Puhaste pindade ja selgete vaadetega. Tugev, aga mitte raskekoeline.	Lihtsa joonega. Kodusem ja intiimsemalt mõjuv.
Tempo ja funktsionaalsus	kiire	Väikeseks peatuseks. Ei pea olema liiga mugav. Nt. seljatoeta järid, tooli tüüpi pingid, tumba tüüpi pingid.	Liivalaia tn.	Vabaduse pst. Soo / Tööstuse tn.	Punane tn.	Pirita tee kergliiklustee. Haabersti-Nõmme kergliiklustee.
	Pigem aeglane	Kompaktne mööbel peatumiseks, puhkamiseks, ootamiseks, lugemiseks, olemiseks. Nt. tooli tüüpi pingid. Abilauakesega pingid.	G. Otsa tn.	Kunderi tn.	Mustamäe, Lasnamäe, Õismäe mikrorajooni sisesed teed	Kollane tn.
	Väga aeglane	Mugavam mööbel, kuhu on meeldiv korraks eralduda, head ilma nautida ja kus on mõnus suhelda: Nt. pink-laud kooslused. Mugavad pingid, sotsiaalse paigutusega. Sobivad kohas lamamistooli tüüpi pingid.	Teatri väljak	Koidu park	Mustamäe, Lasnamäe, Õismäe majade vahelised rohealad	Ilo park Nõmmel, Vaarika tänava roheala Kristiines

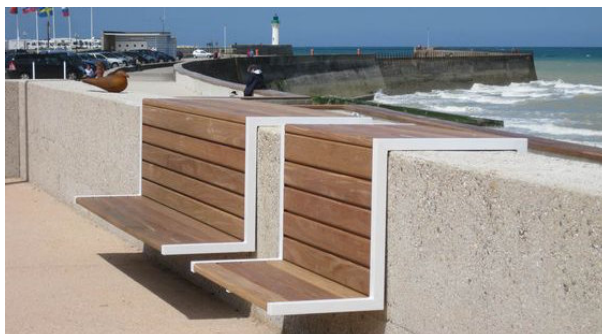
Erilahendused

Iseenesest mõistetavalt ei saa olla standardiseeritud eelvaliku / linnamööblikataloogi eesmärgiks luua üksluine keskkond või piirata arhitektide, maastikuarhitektide, disainerite professionaalset panust erilahendust nõudvatel maamärgilistel objektidel. Sellisteks objektideks, kus linnamööbli valik tuleb jätta professionaalsele (maastiku)arhitektile või disainerile, on:

Pargid. Pargid on iseseisva maastikuarhitektuurilise identiteediga üksused ja seetõttu on mõistlik ja loogiline, et parkidesse sobivaim linnamööbel valitakse koos professionaalse maastikuarhitekti või disaineriga.

Väljakud. Maamärgilised, iseseisva ajaloolise- või arhitektuurilise identiteediga väljakud, kuhu linnamööbel leitakse koos professionaalse maastikuarhitekti või disaineriga.

Maastikuehituslikud väikevormid. Nende all mõistame linna omandues maastikuehituslikke vorme nt trepid, sillad, barjäärid jms. Kohad, kus midagi 'toimub' on atraktiivsed ka linnaelanikele – sellistes kohtades võiks otsida julgemaid linnamööblilahendusi (mis ei pea järgima standardset pink-prügikast rütmi) ning selliste standardiseerimine kataloogi vormis ei ole mõistlik.

Kasuta ära maastiku eripärasid - nt väljaulatuv betoonist vorm katta laudisega, tekib lavats. Et selliseid kohti nutikalt ära kasutada võiks rakendada maastikuarhitektil ja disainereid.

Tugeva kohaidentiteediga eravaldus. Kohas, kus tugeva kohaidentiteediga eravaldus on "puutepunktis" linnamaaga, võiks vajadusel võimaldada panna oma stiilis pink linnamaale. Tekib seos tänava ja linnaruumiga.

Näide sünergiast: telliskivi loomelinnaku istmed linnale kuuluva kõnnitee ääres.

Liiklemist reguleeriv mööbel

Tallinna toru ja kuppel.

Kui proovida linnamööbli abil linna ilme terviklikkusele kaasa aidata siis piirded, pollarid, postid jm liiklust ja parkimist reguleeriv inventar on selleks kõige sobilikum vahend. Nad on pinkidest ja prügikastidest märkamatumad, aga on neid intensiivsemalt kasutatavatel aladel rohkem. Seega omal passiivsel moel mõjutavad nad linna ilmet. Täna on Tallinna linnas see võimalus sisuliselt kasutamata. Käimasolev konkurss toob ehk positiivse muutuse.

Liiklust ja parkimist reguleeriva inventarina on linna kuhjunud rohkelt teisaldatavaid (st. olemuselt ajutisi) betoonkupleid ja tsinktorusid, mis linnapilti kohati sõna otseses mõttes risustavad. Tallinlase pilk võib olla nendega nii harjunud, et ei näegi, aga terasema kõrvaltvaataja panevad need tõsiselt kulme kergitama.

Erinevate betoonkupleite reostus Rõõmakuu puiesteel.

Ohvrit ootav unustatud "mummu" Estonia pst'l.

Toruderohke Rõõmakuu pst. Kas torud hoiavad autosid saarele parkimast või jalakäijaid teele minemast? Kas lahendus peab olema ajutine või püsiv?

Pollarite ja piirete erinevad funktsioonid

Pollar: Kui piirde funktsiooniks konkreetses kohas on autode läbipääsu / parkimise takistamine (nt jalakäija- või haljasalale parkimise takistamine), siis selliseks piirdeks sobib nn. pollar. Rõhtsa toruga tarastamist selline koht ei vaja.

Klassikalise maasse kinnitatava postikujulise pollari eelis betoonist kupli ees on lisaks korrektsemale väljanägemisele ka väiksem jalajälg – ta ei röövi lisa niigi kitsalt jalakäija või jalgrattarajalt. Betoonikupliga võrreldes on ta ka piisavalt kõrge, et paistab talvel lumehangest välja (vähem koperdamist, kukkumist, autode lõhkumist). Mõned tootjad toodavad samast mudelist nii statsionaarseid kui teisaldatavaid mudeleid (võtmega hülsist välja tõstetavad, nt päästesõidukite läbi laskmiseks).

Pollareid on ka madalaid, tõkise kujulisi (vt. pilt) – selline sobib hästi ka autode ja jalgratta radade eraldamiseks aeglasema liiklusega kohas, kus on probleeme autode parkimisega rattarajale.

Klassikalised pollarid ja jupike piiret

Markeerivad piirded

Madal piire on kõrge tarast diskreetsem. Töötab hästi koos hekiga.

Rõhtne piire: Rõhtse toruga piire on vajalik vaid seal, kus on vaja takistada jalakäijaid teele minemast. Ka siis on valikuid mitmeid: piirdeid on kõrgemaid ja madalamaid (jätab vähem piirava tarandiku muljet), tihedamaid ja hõredamaid. Neid saab paigaldada katkendlikult, et markeerivalt inimesi nt ülekäigurada kasutama suunata. Piirete funktsioonis saab olla ka hekk või rida taimekaste/ haljastuselemente.

Oluline on mitte kujundada linna kui karjatarandikku, kus kümned ja sadad meetrid torudest sulundit jalakäijaid juhivad. Soovitame kindlasti leida ka Tallinna sobivad pollarid ja soliidsemad piirded statsionaarseks paigalduseks.

Madalad, tõkise tüüpi pollarid.

Rattahoidjad: Jalgratturid on leidlik seltskond ja kui linnamööbel võimaldab turvalist kohta ratta lukustamiseks (aiad, piirded, liiklusemärgid jms), siis üldjuhul ratturid selle ka üles leiavad. Jalgratturite endi arvates ongi kõige paremaks rattahoidjaks lihtne haasaga kaar või post, mis võimaldab ratta nõjatamist ja raami kaudu lukustamist. Selliseid poste võib kasutada ka alasid piirava barjäärina.

Ainult esi- või tagaratast pidi parkimist võimaldavate rattaparklate miinus on raami kaudu lukustamise võimaluse puudumine.

Levinud on jalgratta lukustamise võimaluse lisamine pollarile.

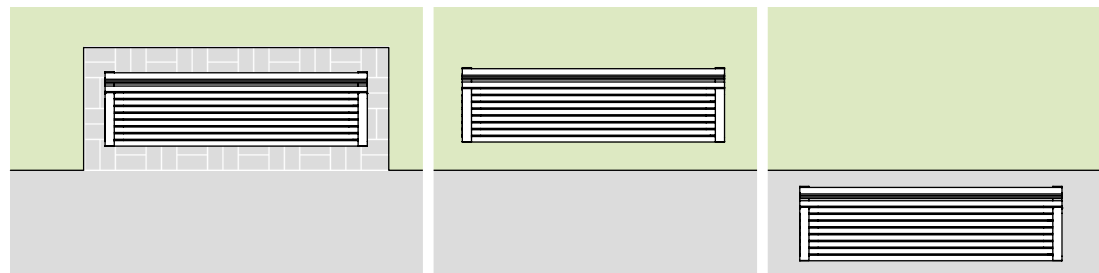

4. Linnamööbel ja tüüpkooslused

Linnamööbli käsitus peaks lähtuma järgmistest põhimõtetest:

1) Lähenemine peaks olema alati kasutaja põhine, st on selge arusaam miks kuhugi mööbel või mööbli komplekt paigaldatakse. See ei ole mehaaniline tegevus, mida saab teha kaardil punkte määrates, koha peal käimata. Iga pingi paigaldamiseks tuleks teha väike arhitektuurne projekt, mis määrab selle koha eksistentsi põhjuse, komplekti koosseisu, täpse asukoha, vaate suuna, sillutise ja pinnase.

2) Ostes linnamööblit ei hangi linn mitte mööbli tükki vaid korraldab hanke tükikese ruumi loomiseks. Seeläbi ei käsitleta hanke maksumuse all mitte ainult toote ostuhinda, vaid koha loomise maksumust koos toote, toote paigalduse, koha väljaehitamise ja jätkuva hooldusega.

Pingi paigutusi jalakäijateega piirneval haljasalal: 1) Soovitatav - eraldi ettevalmistatud sillutatud (või killustikuga täidetud) saareke. 2) Mittesoovitatav – pingi alune muru närtsib, on halvasti hooldatav, pingi esisel haljastus hävib 3) Toimib kui on piisavalt ruumi. Talvel võib segada tänavahooldust.

Sellisel viisil on tagatud iga pingi hankega linnaruumi teadlik arendus. Kuna arhitektuurse projekti tegemine iga pingi paigaldamiseks võib olla ebamõistlikult ressursi mahukas, siis pakume välja tööriista, mis aitaks lihtsamini läbimõeldud lahendusteni jõuda:

Kontrollnimekiri:

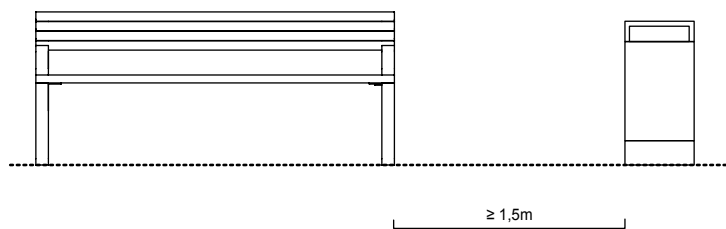
- ✓ **Vajadus / võimalus** (kas konkreetses kohas on vajadus mööbli järgi ja võimalus seda paigutada?)
- ✓ **Koha kiirus** (millise funktsionaalsusega mööblit koht vajab?)
- ✓ **Miljöö** (mis stiilis mööbel sinna läheb?)
- ✓ **Olemasolev haljastus / haljastuse võimalus**
- ✓ **Vaade** (ilus või huvitav vaade määrab istemööbli suuna.)
- ✓ **Pinnas -> kinnitusviis** (milliseid maastikuehituslikke ettevalmistusi koht vajab? millist kinnitust kihistus võimaldab?)

Tüüpkooslused ja nende vahemaad

Paigutuste vahemaad ja loogika määratleb tee kulgemise kiirus.

Kui meeldival kulgemise tänaval võiks pikne olla tihedamalt, siis kergliiklusteel võib neid olla harvemini. Prügikastide esinemise sagedus sõltugu jalakäijaliikluse tihedusest

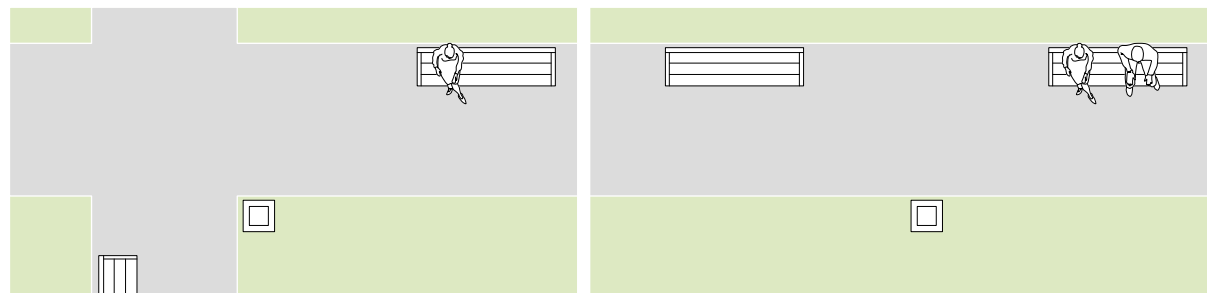
Prügikasti ja pinki ei pea käsitlema sunnitud komplektina. Tallinnas on palju näiteid, kus prügikasti suu asub vahetult pingil istuja näo kõrvall. Tegemist on pigem eemaletõukava lahendusega kui meeldiva kohaga jalgade puhkamiseks.

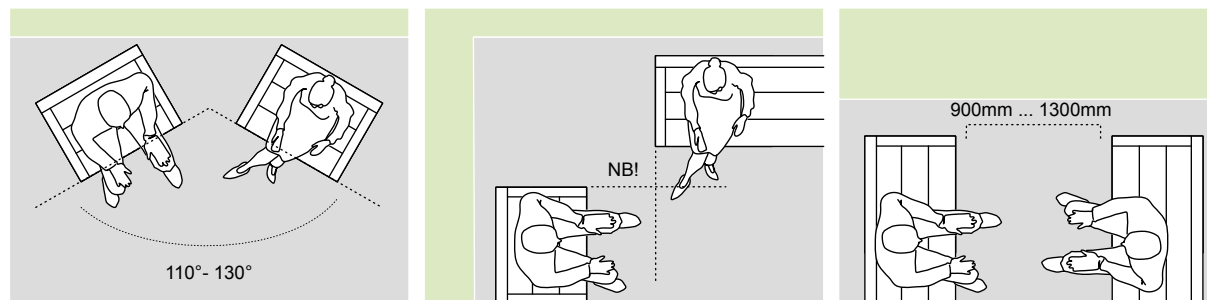
Prügikasti soovituslik kaugus pingist vähemalt 1,5 m.

Nii lähedal prügikasti avale ei taha keegi istuda.

Prügikastide asukohta määrates tuleks alati lähtuda koha spetsiifikast: võibolla on parem lahendus paigaldada prügikast hoopis 15 m eemale teede ristumiskohta (1) või teisele poole jalakäijate teed (2).

Suhtlust soosivad istemööbli asendid on tervitatavad. Nende puhul on oluline jälgida mugavat distantssi ja piisavat jalaruumi.

Iseasi disainibüroo 2018

Fotodena on kasutatud vaatluse käigus tehtud pilte, Internetis vabalt saada olevat materjali, Google Streetview kuvatõmmiseid ja ajaloolisi fotosid lehelt ajapaik.ee